

GIÁO DỤC ISLAM GIÁO Ở INDONESIA: NGHIÊN CỨU SO SÁNH GIỮA MÔ HÌNH PESANTREN VÀ MADRASAH

HOÀNG THỊ MỸ NHỊ*
NGUYỄN VIỆT ĐỨC**

Tóm tắt: Giáo dục Islam giáo là một phần của hệ thống giáo dục quốc gia Indonesia. Trong đó, Pesantren và Madrasah là hai mô hình giáo dục đặc trưng của hệ thống giáo dục Islam đang hoạt động và có nhiều sự biến đổi trong thời gian gần đây. Từ những quan điểm của Islam về giáo dục, tri thức và phát triển con người, có thể thấy rằng tôn giáo rất coi trọng vai trò của giáo dục trong sự phát triển của xã hội. Chính vì thế, giáo dục luôn được chú trọng trong quá trình cải cách tôn giáo và xã hội Indonesia hơn thập kỷ qua. Bài báo tập trung làm rõ những giá trị truyền thống và hiện đại của mô hình trên. Đồng thời, đưa ra những so sánh, đánh giá về thành công và thách thức, lí giải nguyên nhân và biện pháp khắc phục đối với quá trình phát triển giáo dục của hai mô hình.

Từ khóa: Pesantren, Madrasah, Giáo dục Islam giáo, phát triển giáo dục quốc gia

1. Các mô hình giáo dục Pesantren và Madrasah

1.1 Quan điểm của Islam giáo với giáo dục

Có thể thấy Islam có mối liên hệ với phát triển xã hội thể hiện qua tính thế tục của tôn giáo. Kinh Koran đề cập trực tiếp đến nhiều vấn đề giữa tôn giáo và phát triển xã hội như công bằng xã hội, an sinh

xã hội, quyền cá nhân, tình yêu và sự tôn trọng, giáo dục, sự hòa hợp và tình huynh đệ, giá trị gia đình, xóa đói giảm nghèo, thương mại và nông nghiệp, bảo hiểm Islam giáo, sinh kế, đánh bạc⁽¹⁾. Không chỉ là giáo dục, tri thức nói chung cũng được xem là phần không thể thiếu của Islam giáo. Tri thức từ (ilm) được đề cập trong Koran hơn 700 lần dưới 87 hình thức khác nhau, là khái niệm được nhắc đến nhiều

* TS. Hoàng Thị Mỹ Nhị, Viện Nghiên cứu Đông Nam Á

** ThS. Nguyễn Việt Đức, Học viện hậu cần, Bộ quốc phòng

thứ ba sau Allah (hơn 2800 lần) và raab (hơn 950 lần)²⁾. Tâm quan trọng của giáo dục và tri thức được kinh Koran khẳng định là một nhu cầu cơ bản của con người, không có giáo dục thì quốc gia đó không có sự thịnh vượng³⁾. Vậy nên, giáo dục như là giải pháp và cũng là vấn đề thách thức đang đối mặt của nhân loại. Theo đó, tri thức hay thu nhận kiến thức là rất quan trọng, việc đọc và viết trở nên cần thiết đầu tiên⁴⁾, tầm quan trọng của việc học ở bất cứ thời điểm nào ngay cả trong chiến tranh⁵⁾. Bên cạnh đó, kể từ năm 1977, khi hội nghị giáo dục Islam giáo tại Makkah, việc Islam giáo hóa tri thức được xem là mục tiêu lớn và thu hút sự chú ý của toàn dân. Quan niệm này được sự quan tâm và mở rộng toàn diện hơn vào những thập kỷ gần đây ở Indonesia.

Indonesia có tín đồ Islam đông nhất thế giới (hơn 200 triệu người) và hệ thống giáo dục Islam giáo lớn nhất thế giới (hơn 50.000 trường Islam giáo trong nước). Trong đó, hiện có hàng ngàn Madrasah phục vụ riêng cho nhu cầu giáo dục của trẻ em của cộng đồng Islam giáo. Giáo dục Islam giáo phát triển sớm, chịu ảnh hưởng đến môi trường chính trị-xã hội và trải qua năm thời kỳ dài: nền tảng, bành trướng, thuộc địa, hậu thuộc địa và kỷ nguyên Islam giáo hóa tri thức. Từ sau cải cách dân chủ hóa (1998) đến nay, trong sự cải cách giáo dục quốc gia nói chung, giáo dục Islam nói riêng⁶⁾ và cả hai mô hình Pesantren và Madrasah đã có những biến đổi nhanh chóng.

1.2. Đặc điểm truyền thống và hiện đại của các mô hình

Mô hình Pesantren⁽⁷⁾ là trường nội trú Islam giáo tự quản không được tích

hợp vào hệ thống giáo dục quốc dân trong thời gian dài, thường được đặt ở khu vực nông thôn.

Theo con số thống kê năm 2008, số lượng các tổ chức của Pesantren ở Indonesia đã lên tới 21.000 với tổng số 4 triệu học sinh⁽⁸⁾. Với vai trò khá tích cực trong đào tạo ở địa phương nhưng mô hình này không được sự thừa nhận của hệ thống giáo dục Indonesia trong thời gian dài. Cho đến năm 1989, Luật Giáo dục Quốc gia số II công nhận Pesantren trở thành một trong những hệ thống giáo dục quốc gia.

Sự đặc biệt của mô hình này là quản lý trường học Muslim, mỗi quan hệ chung giữa học sinh, hiệu trưởng và giáo viên là Islam giáo. Hiện nay, chương trình học Pesantren chỉ có 40% dạy các môn tôn giáo, 60% còn lại dạy cả tôn giáo lẫn kiến thức cơ bản chung⁽⁹⁾. Bởi vì hình thái trường học này là mô hình giáo dục lâu đời ở Indonesia nên tính truyền thống vẫn đảm bảo. Việc học diễn ra sau cầu nguyện, thầy cô đọc sách và giải thích về các nội dung cho học sinh hiểu và sau đó học sinh tự học. Không có bất kì sự đánh giá hay kiểm tra, việc học dựa vào sự tự giác của mỗi học sinh. Chương trình giảng dạy là những cuốn sách cổ điển được viết bởi các học giả hàng trăm năm trước (sách vàng-kitab kuning). Tất cả các môn học được giảng dạy là khoa học tôn giáo. Những học sinh muốn học chuyên sâu về Islam giáo phải tham gia các khóa học về giáo lý nâng cao và phức tạp hơn như thần học, luật và đạo đức Islam giáo. Nhà trường không có quy định thời gian học và hoàn thành chương trình giáo dục mà tùy thuộc vào sinh viên nên sống trong trường nội trú bao lâu để tìm kiếm kiến thức. Vậy nên,

học sinh có thể kết thúc việc học ở trường nếu nhận thấy đã đủ kiến thức. Trường học không thu phí đối với học sinh, nơi ở cũng được tạo điều kiện tốt nhất để có thể sống bằng việc trao đổi công việc qua lại. Bằng cấp chính thức không được chú trọng, việc đọc sách cổ điển về tôn giáo được sự thừa nhận của xã hội đối với mỗi học sinh. Hệ thống lớp học không được sử dụng, sinh viên được nhóm theo các loại sách đọc. Những cơ sở giáo dục theo kiểu này được phân bố khắp cả nước và giáo dục cũng như các kỷ luật nhà trường đều dựa vào niềm tin tôn giáo.

Bên cạnh tuân thủ tính truyền thống, nhà trường vẫn có sự đổi mới nhằm phù hợp với nhu cầu giáo dục và mục tiêu đổi mới của Islam giáo. Ban đầu, các môn học trong nhà trường thuần túy dạy tôn giáo nhưng sau đó các môn học phi tôn giáo và học nghề được đưa vào giảng dạy. Trong đó, theo quy định của nhà trường, kiến thức nền tảng như khoa học, kỹ năng sống, kỹ năng tổ chức chiếm đến 10% chương trình. Ở đây, đáng chú ý là tính hiện đại thể hiện qua áp dụng các phương pháp mới để giảng dạy về chủ đề Islam giáo. Chương trình giảng dạy được cân đối giữa kiến thức tôn giáo và không tôn giáo, các hoạt động ngoại khóa được đưa vào trong nhà trường. Việc đổi mới phương pháp học không chỉ có việc đọc chép mà thông qua các kênh thông tin khác nhau để hướng học sinh tìm hiểu về bài học. Hệ thống lớp học cũng được chia nhỏ để đảm bảo chất lượng học tập tốt hơn. Các bài kiểm tra đánh giá cũng được tiến hành và khuyến khích nhằm thi đua trong toàn trường.

Nhìn chung, Pesantren có vai trò lớn đối với việc duy trì và phổ biến Islam giáo

ở Indonesia, đào tạo ra các học giả và giáo viên Islam giáo. Với những tác động của giáo dục hiện đại, mô hình giáo dục này đã có sự điều chỉnh chương trình giảng dạy dựa trên nhu cầu, đưa khoa học và kiến thức chung vào chương trình.

Dù vẫn duy trì yếu tố truyền thống, nhưng mô hình Pesantren vẫn đổi mới nhằm nâng cao chất lượng đào tạo và đáp ứng nhu cầu nguồn nhân lực trong giai đoạn đổi mới kinh tế-xã hội. Mô hình này hướng đến đa mục đích, phù hợp với nhiều đối tượng và khá linh hoạt về mặt thời gian. Chính vì thế, mô hình giáo dục này vẫn hoạt động hiệu quả, có chương trình giảng dạy hiện đại và có vai trò lớn đối với phát triển giáo dục ở các địa phương. Bên cạnh đó, mô hình trường học này giống như là các trung tâm cộng đồng, thúc đẩy trao quyền và nâng cao năng lực cho bộ phận người Islam giáo nghèo. Một số trường đã cung cấp các chương trình giáo dục kỹ năng trong lĩnh vực kỹ thuật và nông nghiệp. Hiện nay, Pesantren đã trở thành đối tác Hợp tác phát triển quốc gia về phát triển nông thôn, phát huy dân chủ, phát triển y tế, kế hoạch hóa gia đình nông thôn. Ngoài ra, mô hình giáo dục này cũng có các chương trình giáo dục hòa bình kết hợp cả hai giá trị Islam giáo và truyền thống nhằm thúc đẩy hòa giải dân tộc⁽¹⁰⁾.

Hiện nay, loại trường Pesantren cung cấp cả giáo dục truyền thống lẫn giáo dục hiện đại là khá phát triển ở Indonesia. Những chương trình giáo dục bổ sung nhằm cung cấp kỹ năng cho nguồn nhân lực trong các ngành nghề mới như tiếng anh, công nghệ thông tin, kỹ thuật, quản lý doanh nghiệp. Như vậy, mô hình đã có đóng góp cho phát triển văn hóa, tôn giáo

bản địa vừa đào tạo kỹ năng nghề cho nguồn nhân lực quốc gia.

Mô hình trường này cũng không rời xa mục tiêu then chốt là truyền bá Islam, bên cạnh đó các giá trị hiện đại của Islam giáo vẫn được đảm bảo. Tuy nhiên, tính hiện đại khác biệt so với Phương Tây thể hiện qua quan điểm tự cung tự cấp và tư duy độc lập tự cường phát triển theo cách riêng của họ. Thực tế là, trong hơn thập kỷ qua có nhiều học sinh của Pesantren tham gia vào các chương trình nhằm thúc đẩy các giá trị của đa nguyên, khoan dung và thúc đẩy xã hội dân sự. Thông qua đó, học sinh từ hệ thống trường Pesantren được dạy để điều hành các chiến dịch chính trị, tiến hành bầu cử cho lãnh đạo sinh viên và đại diện cho khu vực bầu cử của họ với các nhà lãnh đạo Pesantren và cộng đồng địa phương.

Mô hình Madrassah⁽¹¹⁾ là một mô hình giáo dục xuất hiện sau mô hình Pesantren và bắt đầu trở nên phổ biến vào đầu thế kỷ XX. Mục đích chính của mô hình này là nhằm trang bị cho học sinh những kiến thức và kỹ năng đáp ứng cuộc sống hiện đại.

Theo con số thống kê của Bộ tôn giáo Indonesia, tính đến năm 2002 nước này có 37,362 trường Madrasah với 5,6 triệu học sinh. Trong đó, chỉ có 2,336 trường (8,6%) được điều hành bởi nhà nước và 34,136 trường còn lại (91,4 %) thuộc tư nhân quản lý⁽¹²⁾. Đa số các trường do tư nhân quản lý đều dành cho các gia đình có thu nhập thấp ở khu vực nông thôn và khu vực thành thị kém phát triển. Chương trình học có từ cấp tiểu học đến phổ thông trung học. Madrassah trải qua 3 giai đoạn phát triển với chương trình giáo dục khác nhau, dưới sự dẫn dắt của Bộ tôn giáo quốc gia. Giai

đoạn thứ nhất (1945-1975), nội dung giảng dạy tập trung vào tìm hiểu về kiến thức tôn giáo (Quy định số 7, năm 1950). Giai đoạn thứ 2 (1975-1987), Islam giáo trở thành một chủ đề nền tảng, được dạy ít nhất 30% thời lượng chương trình. Giai đoạn thứ 3, sau Dự luật giáo dục quốc gia (số 2 năm 1989) và Quy định của Chính phủ (PP) số 28 và 29, tôn giáo và các môn khoa học khác được sử dụng giảng dạy từ cấp tiểu học đến trung học. Từ những năm 1990, có sự thay đổi mạnh mẽ tại các trường với việc tích hợp các môn học tôn giáo từ Pesantren với các môn học thế tục từ hệ thống giáo dục công kiểu phương Tây. Hiện nay, vai trò của tôn giáo có sự gia tăng đáng kể trong chương trình giảng dạy ở Indonesia. Bên cạnh đó, vị trí của Madrasah trong hệ thống giáo dục quốc dân trở nên rõ ràng và mạnh mẽ hơn. Kiến thức chung về nội dung chương trình giảng dạy của Madrasah đã được tăng lên; cơ sở vật chất và trang thiết bị đã được cải thiện⁽¹³⁾.

Các trường học Madrasah được thành lập đáp ứng những biến đổi của Islam giáo nhằm phù hợp với những tác động của lịch sử xã hội. Madrasah nổi lên như một phản ứng với chính sách của chính phủ Hà Lan và phong trào cải cách Islam giáo ở Indonesia. Chính vì vậy, chương trình giảng dạy được tích hợp với chương trình giáo dục quốc gia nên tinh thần tôn giáo giảm đi rất nhiều. Vì Islam giáo là đặc trưng của mô hình trường Madrasah nên chương trình giảng dạy của trường vẫn cung cấp nhiều kiến thức Islam giáo chỉ dành cho sinh viên là Muslim. Tuy nhiên, thành công của nhà trường là mang lại cho con người những giá trị đạo đức đúng đắn từ những bài giảng về giáo lý Islam.

Trong giai đoạn hiện nay, vai trò quan trọng nhất của mô hình trường học Madrasah là đào tạo nguồn nhân lực nhằm góp phần thúc đẩy tăng trưởng kinh tế thông qua kiến thức, kỹ năng và sức mạnh sáng tạo của xã hội. Ngược lại, các cá nhân cũng được hưởng lợi từ cơ hội việc làm, mức thu nhập có khả năng tương ứng với mức tăng trong trình độ giáo dục. Bên cạnh đó, những lợi ích khác từ cộng đồng cũng được chia sẻ đến mọi người. Các kết nối và sáng tạo trong môi trường trường học Madrasah được khuyến khích và trở nên sôi động hơn. Giữa học sinh và giáo viên có mối liên hệ chặt chẽ xuất phát từ mục tiêu chung với tinh thần cống hiến hết mình vì giáo dục Islam.

Bên cạnh những biến đổi tích cực và thuận lợi trên, các trường Madrasah phải đối mặt với những thách thức khác nhau. Từ việc quản lý các Madrasah ở địa phương, đặc tính tôn giáo trong chương trình giảng dạy, sự phân chia giáo dục phổ thông và bộ môn Islam giáo... Các yếu tố này đã có những ảnh hưởng đến chất lượng giáo dục cũng như tỷ lệ tuyển sinh hàng năm. Nhiều trường Madrasah áp dụng chương trình giảng dạy của Bộ Tôn giáo thuộc chính phủ. Trong chương trình này, giáo dục tôn giáo chiếm 30% và môn học chung chiếm 70%.

3. Một số so sánh

Từ những đặc điểm cơ bản trên, có thể nhận thấy, các mô hình giáo dục Islam giáo có những đặc điểm chung và khác biệt.

Trước hết, cả hai mô hình có cùng tiêu chí phân loại. Loại thứ nhất, được ủy quyền bởi Bộ tôn giáo và chính phủ và người điều hành là thuộc giáo sĩ khoan

dung và có chương trình giảng dạy tự do. Loại thứ hai, được điều hành bởi tư nhân và các giáo sĩ bảo thủ và có chương trình tập trung vào truyền bá Islam cực đoan.

Bên cạnh đó, những nhân tố tác động và nội dung đổi mới trong hai mô hình giáo dục này đều rất giống nhau. Trước hết, do cộng đồng có nhiều người bị thiệt thòi và không tiếp cận được với giáo dục. Thứ hai là sự xuất hiện ngày càng nhiều sinh viên Islam đã đi du học nước ngoài chủ yếu ở Trung Đông trở về muốn đổi mới. Nhìn chung, có bốn điểm chính được chú trọng đổi mới là: kết hợp giảng dạy các môn học thuật và môn học tôn giáo; áp dụng các phương pháp giảng dạy hiện đại; đưa sách tôn giáo cổ điển vào chương trình; áp dụng các nguyên tắc quản lý giáo dục hiện đại. Chính vì thế, mô hình giáo dục Madrasah là kết quả của quá trình cải cách từ Pesantren. Vậy nên, Pesantren và Madrasah dù tách biệt thành hai mô hình nhưng chính Madrasah là mô hình tích hợp của cả hai và theo nguyên tắc giữ gìn truyền thống và tiếp nhận cái mới. Hiện nay, mô hình giáo dục có sự đổi mới về chương trình, chất lượng, phương pháp giảng dạy nhưng hiệu quả giáo dục vẫn chưa cải thiện mang tính đột phá dù chính phủ đã có nỗ lực lớn về chính sách và tài chính. Dù có sự thành công nhất định đối với nguồn nhân lực, người dân vẫn đánh giá các trường thuộc mô hình Pesantren và Madrasah cung cấp giáo dục chất lượng thấp.

Tuy thế, cả hai loại hình này vẫn có những đặc trưng riêng. Madrasah là các trường giáo dục phổ thông được điều hành bởi các tổ chức Islam giáo để cung cấp giáo dục cho học sinh Islam giáo cùng với hướng

dẫn tôn giáo. Pesantren là trường nội trú Islam giáo để giảng dạy nghiên cứu Islam giáo. Chỉ có một số Madrasah là một phần của hệ thống Pesantren. Pesantren có thời lượng 7 tiếng dành cho giáo dục tôn giáo qua các môn đạo đức, luật pháp và lịch sử Islam giáo. Bên cạnh đó, chương trình học vẫn tuân thủ các môn theo như chương trình giáo dục chính phủ như khoa học, lịch sử, văn học, ngôn ngữ Indonesia, máy tính, tiếng Ả Rập và tiếng Anh. Việc bổ sung chương trình của cả hai mô hình cũng có nhiều cấp độ khác nhau. Nếu Pesantren không ngừng nỗ lực đưa chương trình khoa học giáo dục thường thức và nghề vào trường thì Madrasah lại phải bổ sung thêm nhiều chủ đề tôn giáo nhằm làm sâu sắc hơn giáo lý Islam cho học sinh. Sự cân bằng về chương trình nhằm duy trì các giá trị Islam giáo và phát triển tốt trong hệ thống giáo dục quốc gia là vấn đề lớn đối với cả hai mô hình này trong giai đoạn hiện nay.

Nhìn chung, sự tồn tại và phát triển của hai mô hình giáo dục đặc trưng này là sự thành công của Indonesia trong việc duy trì hệ thống giáo dục Islam giáo. Pesantren có sự đóng góp lớn đối với khoa học Islam giáo ở Indonesia từ sau thế kỷ 19 thông qua các trường Pesantren Tebuireng, Pesantren Bahrul Ulum và Pesantren Darussalam Gontor. Bên cạnh đó, Madrasah được coi là một công cụ quan trọng để thúc đẩy tăng trưởng kinh tế và phát triển nhân lực của đất nước. Trên thế giới, các mô hình Pesantren hầu hết không tồn tại do sự phát triển của giáo dục thế tục hoặc trải qua những thay đổi trở thành một tổ chức giáo dục công và tốc độ gia tăng của làn sóng thay đổi trong giáo dục thế tục được thực hiện bởi chính phủ. Riêng chỉ có

ở Indonesia, Pesantren hoạt động như một mô hình thu nhỏ của cộng đồng Islam giáo và có mối liên hệ mật thiết với tổ chức tôn giáo xã hội Islam giáo lớn nhất Indonesia (NU) và đóng vai trò hỗ trợ lớn trong quá trình phát triển giáo dục địa phương. Thành công nhất của việc cải cách mô hình là truyền bá các giá trị Islam⁽¹⁴⁾.

Cho đến nay, hệ thống giáo dục Pesantren và Madrasah có từ rất lâu nhưng chưa có tính đột phá dù chiếm phần lớn trong hệ thống giáo dục quốc gia. Nếu hai mô hình này làm tốt vai trò của mình sẽ góp phần lớn thúc đẩy được chất lượng giáo dục ở Indonesia⁽¹⁵⁾. Nguyên nhân chính là do các mô hình này không đủ kinh phí, thâm hụt nguồn nhân lực và quản lý kém. Hơn thế, những tác động của chính trị và chạy đua quyền lực trong hệ thống trường học nhằm ưu tiên phát triển các giá trị hơn là các kỹ năng. Vì vậy, việc học không được chú trọng đúng mức, nguồn nhân lực không được đào tạo đáp ứng ngày càng cao về kỹ năng và kiến thức. Trước những bất cập đó, Pesantren và Madrasah cần có sự thay đổi mạnh mẽ từ việc phân bổ những giáo viên chất lượng tốt ở các địa phương, định hướng lại sự phát triển của hệ thống giáo dục và hạn chế những tác động của chính trị trong thời gian tới.

Sự phát triển của Pesantren và Madrasah chịu sự tác động lớn của toàn cầu hóa, biến động của cộng đồng Islam thế giới và khu vực cũng như sự phát triển kinh tế, xã hội và chính trị Indonesia. Trong bối cảnh có nhiều biến động mới, cả hai mô hình cần được đổi mới. Việc cải thiện giáo dục Pesantren và Madrasah đã được thực hiện dựa vào các nội dung: chương trình giảng dạy, tiến trình học, hình thành nhân

cách học sinh, củng cố tôn giáo và đạo đức của con người, giáo dục con người đa văn hóa, định hướng nghề nghiệp. Nếu quá trình đổi mới được thực hiện tốt, tích hợp giữa giáo dục truyền thống và hiện đại, hình thành cho học sinh trở thành người toàn diện vừa chiếm lĩnh tri thức và sùng đạo phù hợp với mục tiêu phát triển con người của Indonesia. Để hoàn thiện hơn, không chỉ cải cách chương trình giảng dạy mà còn cần thay đổi những thói quen sinh hoạt hàng ngày của học sinh trong nhà trường. Vì thế, học sinh sẽ ý thức sâu sắc hơn về giá trị của tôn giáo, tri thức khoa học đối với đời sống và văn hóa của họ. Như vậy, hệ thống Pesantren và Madrasah cần có sự cải cách mạnh mẽ hơn nữa nhằm đóng vai trò then chốt trong việc cải thiện cuộc sống con người và nền giáo dục quốc gia trong tương lai.

4. Kết luận

Cho đến nay, Pesantren và Madrasah vẫn là hai mô hình tiêu biểu của hệ thống giáo dục Islam ở Indonesia. Trải qua thời gian dài phát triển, hai mô hình vẫn giữ được một số đặc tính truyền thống cũng như có nhiều cải cách từ chương trình, phương pháp giảng dạy, giáo viên, quản lý nhằm đáp ứng cả mục tiêu giáo dục Muslim lẫn đào tạo nguồn nhân lực cho quốc gia. Giá trị cốt lõi nhất của hệ thống này là tạo nên những phẩm cách đặc biệt của công dân quốc gia có Muslim chiếm đa số. Trong thời điểm hiện tại, có sự nổi lên của hệ tư tưởng mới và sự giao thoa văn hóa truyền thống và hiện đại, việc định hình sự phát triển hệ tư tưởng quốc gia rất quan trọng. Trong đó, giáo dục đóng vai trò then chốt đối với việc xây dựng phẩm cách dân tộc. Nhìn từ mục tiêu phát

triển của quốc gia, giáo dục Pesantren và Madrasah có vai trò quan trọng nhất trong việc củng cố chủ nghĩa dân tộc, dân chủ, sự khoan dung, thống nhất và hòa hợp dân tộc. Hệ thống giáo dục này cung cấp cho học sinh những hiểu biết về đa dạng, thống nhất văn hóa, hiệu quả và bình đẳng, quyền con người... Vậy nên, không thể phủ nhận những giá trị truyền thống vì nó cung cấp chức năng xã hội, đáp ứng nhu cầu cơ bản về tôn giáo của người dân.

Bên cạnh đó, với những cải cách về chương trình, phương pháp dạy học, cải thiện và phân bổ hợp lý nguồn giáo viên, chất lượng nguồn nhân lực được nâng cao hơn, đáp ứng những yêu cầu mới của quá trình phát triển kinh tế-xã hội đất nước. Bên cạnh khắc phục những thách thức ở hiện tại nhằm xác định mục tiêu, hành động trong tương lai, thì giáo dục Pesantren và Madrasah cần có những lộ trình phù hợp cũng như cần có sự ủng hộ của nhiều cơ quan của chính phủ nhằm thúc đẩy nhanh sự hoàn thiện của hai mô hình giáo dục này/.

CHÚ THÍCH

1. Mubarak Ahmad Saqi (1988), *Thánh Thư Koran*, Nxb Ahmadi
2. Ali Riaz (2016), *Challenges to Islamic Education*, South Asian Journal of Social Sciences, <http://www.sajss.sayrid.org>
3. Md. Mohshin Reza (2017), *Islam and Social Development: A Theoretical Analysis*, International Interdisciplinary Journal of Scientific Research, Vol.3 No.1
4. Mubarak Ahmad Saqi (1988), *Thánh*

- Thu Koran*, Nxb Ahmadi, Chương 96
5. Mubarak Ahmad Saqi (1988), *Thánh Thu Koran*, Nxb Ahmadi, Chương 9
 6. Đổi mới giáo dục từ sau năm 1989 thể hiện trong các nội dung (i) Mở rộng giáo dục cơ bản phổ quát từ sáu năm lên chín năm. (ii) Cải thiện chất lượng giáo dục và mức độ phù hợp ở tất cả các cấp thông qua việc phát triển giáo viên và nhân viên giáo dục, chương trình giảng dạy, sách giáo khoa, cơ sở vật chất và tài liệu giảng dạy. (iii) Nâng cao hiệu quả và năng suất giáo dục, và (iv) Tăng cường sự tham gia của cộng đồng vào giáo dục.
 7. Nghĩa của từ là trường nội trú tôn giáo (pesantren- religious boarding schools)
 8. Con số thống kê của Bộ tôn giáo Ministry of religion (MoRA)
 9. <https://sumut2.kemenag.go.id/berita/108403/pesantren-raudhah-dan-majalah-gontor-bekerjasama-gelar>
 10. <https://www.thejakartapost.com/academia/2016>
 11. Từ Madrasah có nhiều cách gọi khác nhau như: Dayah ở Aceh, Surau ở Minangkabau, Pesantren ở Java, Pondok ở Malaysia.
 12. Bộ tôn giáo Indonesia, www.kemenag.go.id
 13. Xem thêm quyết thư, Chương II, Điều 2 (1975), Bộ tôn giáo Indonesia, <http://www.kemenag.go.id>
 14. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1135591.pdf>
 15. Indonesia được xếp hạng thấp so với các nước khác trong khu vực, xếp sau Thái Lan, Việt Nam. Thông qua các tiêu chí quốc tế như: chương trình đánh giá học sinh quốc tế (PISA), xu hướng nghiên cứu khoa học và toán học quốc tế (TIMSS) và tiến bộ trong nghiên cứu đọc viết quốc tế (PIRLS. Theo Chỉ số phát triển con người mới nhất, theo báo cáo của UNDP, Indonesia xếp thứ 121 trong số 185 quốc gia, với HDI là

0,2929. Báo cáo cho thấy Indonesia được xếp hạng thấp hơn hai nước láng giềng ASEAN, Malaysia (thứ 64) và Singapore (thứ 18).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Mubarak Ahmad Saqi (1988), *Thánh Thu Koran*, Nxb Ahmadi
2. Azyumardi Aza(2003), *The Transmission of Islamic Reformism to Indonesia*, Canberra: AAAS & Allen Unwin, Fortcoming.
3. Syamsun Ni'am (2015), *Pesantren: the Miniature of Moderate Islam in Indonesia*, Indonesian Journal of Islam and Muslim Societies, vol. 5, No. 1, p. 124,72
4. Greg Barton, Abdurrahman Wahid(2002), *Muslim Democrat, Indonesian President*, Sydney: University of New South Wales Press, p. 37.
5. Hamid Fahmy Zarkasyi (2015), *Modern Pondok Pesantren: Maintaining Tradition in Modern System*, Jurnal Peradaban Islam, vol. 11, No. 2.
6. Gamal Abdul Nasir Zakaria (2010), *Pondok Pesantren: Changes and Its Future*, Journal Of Islamic and Arabic Efucation, vol. 2. p. 47
7. Achmad Asrori (2015), *Islamic Education Develepment Strategy in Facing The Global Challenges*, International Journal of Science and Research, vol. 4, p. 589.
8. Muhammad Syukri Salleh (2013), *Strategizing Islamic Education*, International Journal of Education Research, Vol. 1, No. 6, p. 4. 84
9. Sobhi Rayan (2012), *Islamic Philosophy of Education*, International Journal of Humanities and Social Science, vol. 2, p. 150.